

Құрылтайшы және баспагер:

«Қазақстан Республикасының
Заңнама және құқықтық
ақпарат институты» ШЖҚ РМК
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.iz.adilet.gov.kz
сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша
диссертациялардың негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы

Сәрпеков Р.Қ. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан) – (төраға)
Абайділдинов Е.М. – з.ғ.д. (Нұр-
Сұлтан, Қазақстан)
Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Бельх В.С. – з.ғ.д. (Екатеринбург,
Ресей)
Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Муромцев Г.И. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Рахметов С.М. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Нұр-
Сұлтан, Қазақстан)
Унзила Шапақ – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)

Редакциялық алқа құрамы

Құлжабаева Ж.О. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан) – (төраға)
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – ҚР еңбек сіңірген
мәдениет қайраткері (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов,
Ресей)
Қазбаева Ә.Ғ. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Казиев З.Ғ. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Киязова А.Ж. – (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Қоныс В.Т. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Куликпаева М.Ж. – PhD (Нұр-
Сұлтан, Қазақстан)
Нұрғазинов Б.Қ. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Нұрмағамбетов Р.Ғ. – PhD (Челябинск,
Ресей)
Примашев Н.М. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Рахымбердин К.Х. – з.ғ.д. (Өскемен,
Қазақстан)
Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызығызстан)

Бас редактор

Дүйсенов Е.А. – з.ғ.к.

Журнал редакциясы

Колтубаева Г.Б.
Ердешева Д.Т.
Жұмагелдина Б.Ж.
Байленова А.К.
Джамбуршин К.А.

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі Ақпарат
және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 17761-Ж 25.06.2019 ж.
(Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі
мен мерзімі №6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы:

Қазақстан Республикасы, 010000,
Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел даңғ., 8 үй
тел: 8(7172)74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

МАЗМҰНЫ

Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институтының директоры Р.Қ. Сәрпековтің кіріспе сөзі.....	8
Редакция бағанасы	14
ҚР Әділет министрінің Қоғамдық кеңес алдындағы есептік кездесудегі баяндамасы (2019 жылғы 31 мамыр).....	18
Конституциялық және әкімшілік құқық	
М.Х. МАТАЕВА Қазақстан және Орталық Азия елдері парламенттерінің конституциялық регламенттелуі.....	22
Б.К. НҰРҒАЗИНОВ, А.С. ТӨЛЕПБАЕВА Әкімшілік сот өндірісіндегі соттың рөлі.....	31
Т.И. РЯХОВСКАЯ (Новосибирск қ.) Ресей мен Қазақстанның конституциялық құқығының дамуындағы ортақ және өзіндік ерекшеліктер туралы мәселеге.....	38
Р.Қ. СӘРПЕКОВ, С.С. ШЕШЕНБАЕВА Әкімшілік-процестік және әкімшілік-рәсімдік қатынастар: ұғымы, ерекшеліктері және олардың арақатынасы.....	44
А.Б. ҚАЙЖАҚПАРОВА, Б.Б. ЕРМЕКБАЕВ Әкімшілік сот ісін жүргізудегі өкілдік институтының құқықтық табиғаты туралы.....	51
Азаматтық және азаматтық іс жүргізу құқығы	
М.К. СҮЛЕЙМЕНОВ, А.Е. ДҮЙСЕНОВА Соттар мен төреліктердің өзара іс-қимылы: теория және практика мәселелері.....	58
Т.И. МАКАРОВА, Г.Т. ДЖАБАЙЛДАЕВА (Минск қ.) Ремедиация жерді құқықтық қорғау бағыты ретінде.....	72
М.А. ЕСТЕМИРОВ Отандық сот практикасында бірізділік талабының қолданылуына қысқаша шолу.....	77
Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс	
Д.А. ФИНК In rem мүлікте ықтимал тәркілеуді қамтамасыз ету үшін мүлікке тыйым салу.....	82
А.Т. КӘРІПОВА, Е.А. ОМАРОВ, А.Ж. ӘКІШЕВ Қылмыстық процестегі процестік шығасылар: ұғымы мен белгілері.....	91
Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану	
О.Н. ТОЛОЧКО (Минск қ.) Мемлекеттердің халықаралық-құқықтық жауапкершілігі заңдық жауапкершіліктің айрықша түрі ретінде.....	100
Е.Б. АБДРАСУЛОВ, Ж.И. ИБРАГИМОВ, Г.А. ТӨЛЕУХАНОВА Мемлекеттік қызметшілердің кәсіптік құқықтық мәдениетін қалыптастыру және нығайту: шет елдердің тәжірибесі.....	107
А.Қ. ҚҰРМАНОВА, Қ.Е. ИСМАҒҰЛОВ Халықаралық және ұлттық құқықтағы мәжбүрлеу институтын ресми түсіндіру проблемасы.....	114
Құқықтық мониторинг	
А.Ғ. ҚАЗБАЕВА, Н.Н. ОМАРОВА Құқықтық мониторингті дамытудың кейбір аспектілері және оның перспективалары.....	122
М.Х. ХАСЕНОВ Қазақстан Республикасының жылжымайтын мүлікке құқықтарды мемлекеттік тіркеу туралы заңнамасын талдау нәтижелері туралы.....	130
М.И. ДЯЧУК Азаматтық сот ісін жүргізудегі татуластыру рәсімдері.....	141
А.С. РАМАЗАНОВА Қазақстан Республикасында медиацияның қолданылу салаларының проблемалары.....	148
М.И. ДЯЧУК, А.С. ҚОЖАБЕКОВА Ұлтаралық және дінаралық жанжалдарды реттеудегі медиация.....	154
Мемлекеттік тілдегі заң шығармашылығы практикасынан	
Г.К. АҚЫЛБЕКОВА Ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізудің кейбір мәселелері.....	162
Д.М. ШЫҒЫСБАЕВА, Н.А. ХАМЗИНА Терминдерді қолдану: тиімділігі мен келеңсіздіктері.....	168
А.К. МАХАМБЕТОВА Латын әліпбиіне негізделген кейбір әліпбилер туралы.....	175

Жас ғалым мінбері	
Л.А. ЖЕРЖ (Ирпень к., Украина) Заңсыз транспланттауға байланысты қылмыстардың алдын алу мен болдырмаудың шетелдік тәжірибесі.....	183
Е.М. ЕЛУБАЙ, Н.Б. МАУЫТҚАЛИ Қазақстан Республикасының тәуелсіздік жылдарындағы қылмыстық саясатының даму тарихынан.....	192
М.Е. ТӨЛЕУОВА Халықаралық-құқықтық құжаттарда және кейбір шет елдердің заңнамаларында паракорлықтың құқықтық регламенттелуі.....	200
Е.А. МҰХАНБЕДИЕВ Прецедентті құқық қолдану жүйесінің «қолданыстағы құқығы»: үш деңгейлі реттеу перспективалары және Қытай тәжірибесі.....	206
Ғылыми өмір хроникасы	
Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институтының Сапарғалиев оқулары шеңберінде «Қазақстан Республикасының Құқықтық саясат тұжырымдамасын (2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезең) іске асырудың өзекті мәселелері» тақырыбында өткен халықаралық ғылыми-практикалық конференцияға қатысуы туралы ақпараттық хабарлама, 2019 жылғы 5 сәуір, Алматы қ.....	217
Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты өкілдерінің халықаралық жария құқық бойынша «Блищенков оқулары» XVII халықаралық конгресіне қатысуы туралы ақпараттық хабарлама, Мәскеу қ., 2019 жылғы 13 сәуір.....	220
Қазақстан Республикасы Әділет министрлігі делегациясының «Tashkent Law Spring» I халықаралық заң форумына қатысуы туралы ақпараттық хабарлама, 2019 жылғы 24-26 сәуір, Ташкент қ.....	226
ҚР ЗҚАИ директорының «Құқықтық жүйелердің конвергенциясы: ағылшын құқығы және Қазақстан құқығы» атты баяндамасы.....	229
«Ұлттық заңнаманы талдау аясында корпоративтік құқықтың кейбір элементтерін енгізу перспективалары» атты дөңгелек үстел туралы ақпараттық хабарлама, Нұр-Сұлтан қ., 2019 жылғы 13 мамыр.....	233
Кітапхана қорына келіп түскен басылымдардың көрмесі туралы ақпараттық хабарлама.....	236
«Соттық құқықтық саясат» халықаралық ғылыми-практикалық конференция жұмысына қатысу туралы ақпараттық хабарлама, Санкт-Петербург қ., 2019 жылғы 17-18 мамыр.....	237
«Құқық және экономика: ұлттық тәжірибе және даму стратегиясы» атты халықаралық заң форумы туралы ақпараттық хабарлама, Новосибирск қ., Ресей Федерациясы, 2019 жылғы 22-24 мамыр.....	241
«Жаршының» мұрағат беттері	
Р.Г. МИРОНОВ Бостандықты шектеу түріндегі қылмыстық жазаның қазіргі түсінігі (ҚР ЗИ Жаршысындағы мақала, №2 (22)-2011, 38-40-б.).....	246
Қ.Е. ИСМАҒҰЛОВ, Б.Ж. ҚЫЗДАРБЕКОВА З.ғ.д. Р.Г.Мионовтің «Бостандықты шектеу түріндегі қылмыстық жазаның қазіргі түсінігі» ғылыми жарияланымна қайтып оралғанда.....	249
Библиография	
А.Н. Жеребцов пен Н.В. Павловтың «Административная правоприменительная практика: теоретические и практические аспекты» атты монографиясына рецензия. - М.: Юстицинформ, 2018. – 167 б.....	253
З.ғ.д., проф. К.А. Бекашевтің халықаралық жария құқық жөніндегі оқулығына рецензия.....	255
А.И. Бастрыкин, В.П. Кириленко, В.А. Шамахова жалпы ред. «Экстремизм в современном мире» атты монографияларына рецензия. - СПб.: ИПЦ СЗИУ РАНХиГС, 2018. – 444 б.....	257
Даналық ойлар	260

Учредитель и издатель:
РГП на ПХВ «Институт
законодательства и правовой
информации Республики Казахстан»
Издается с 2006 года
Все материалы журнала размещаются
на сайте www.iz.adilet.gov.kz
Включен в перечень изданий
для публикации основных научных
результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Состав Редакционного совета
Сарпеков Р.К. (Нур-Султан, Казах-
стан) – (председатель)
Абайдельдинов Е.М. – д.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)
Абызов Р.М. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург,
Россия)
Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Мельник Р.С. – д.ю.н. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва,
Россия)
Рахметов С.М. – д.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Малиновский В.А. – д.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)
Унзила Шапак – д.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)

Состав Редакционной коллегии
Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан) – (председатель)
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – заслуженный
деятель культуры РК (Нур-Султан,
Казахстан)
Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов,
Россия)
Казбаева А.Г. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Казиев З.Г. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Киязова А.Ж. – (Нур-Султан,
Қазақстан)
Конусова В.Т. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Куликпаева М.Ж. – PhD (Нур-Султан,
Казахстан)
Нургазинов Б.К. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Нурмагамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск,
Россия)
Примашев Н.М. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-Ка-
меногорск, Казахстан)
Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
Кыргызстан)

Главный редактор
Дюсенов Е.А. – к.ю.н.

Редакция журнала
Колтубаева Г.Б.
Ердешева Д.Т.
Жумагелдина Б.Ж.
Байленова А.К.
Джамбуршин К.А.

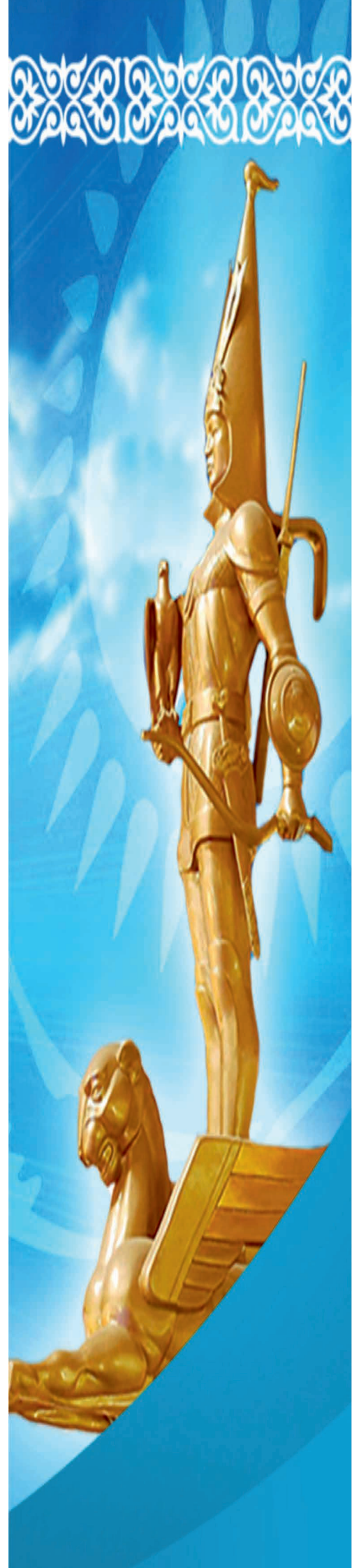
Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 17761-Ж
от 25.06.2019 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан
(№ и дата первичной постановки на учет
№6592-Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес:
Республика Казахстан, 010000,
г. Нур-Султан, пр. Мәңгілік ел, д. 8
тел.: 8(7172)74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Вступительное слово директора Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан Сарпекова Р.К.</i>	9
Колонка редакции	15
<i>Доклад министра юстиции РК на отчетной встрече перед Общественным советом (31 мая 2019 года)</i>	18
Конституционное и административное право	
М.Х. МАТАЕВА Конституционная регламентация парламентов Казахстана и стран Центральной Азии	22
Б.К. НУРГАЗИНОВ, А.С. ТУЛЕПБАЕВА Роль суда в административном судопроизводстве	31
Т.И. РЯХОВСКАЯ (г. Новосибирск) К вопросу об общем и самобытном в развитии конституционного права России и Казахстана	38
Р.К. САРПЕКОВ, С.С. ШИШИМБАЕВА Административно-процессуальные и административно-процедурные отношения: понятие, особенности и их соотношение	44
А.Б. КАЙЖАКПАРОВА, Б.Б. ЕРМЕКБАЕВ О правовой природе института представительства в административном судопроизводстве	51
Гражданское и гражданско-процессуальное право	
М.К. СУЛЕЙМЕНОВ, А.Е. ДУЙСЕНОВА Взаимодействие судов и арбитражей: проблемы теории и практики	58
Т.И. МАКАРОВА, Г.Т. ДЖАБАИЛДАЕВА (г. Минск) Ремедиация как направление правовой охраны земель	72
М.А. ЕСТЕМИРОВ Краткий обзор применения требования единообразия в отечественной судебной практике	77
Уголовное право и уголовный процесс	
Д.А. ФИНК Наложение ареста на имущество для обеспечения возможной конфискации in rem	82
А.Т. КАРИПОВА, Е.А. ОМАРОВ, А.Ж. АКИШОВ Процессуальные издержки в уголовном процессе: понятие и признаки	91
Международное право и сравнительное правоведение	
О.Н. ТОЛОЧКО (г. Минск) Международно-правовая ответственность государств как особый вид юридической ответственности	100
Е.Б. АБДРАСУЛОВ, Ж.И. ИБРАГИМОВ, Г.А. ТОЛЕУХАНОВА Формирование и укрепление профессиональной правовой культуры государственных служащих: опыт зарубежных стран	107
А.К. КУРМАНОВА, К.Е. ИСМАГУЛОВ Проблема официального толкования института принуждения в международном и национальном праве	114
Правовой мониторинг	
А.Г. КАЗБАЕВА, Н.Н. ОМАРОВА Некоторые аспекты развития правового мониторинга и его перспективы	122
М.Х. ХАСЕНОВ О результатах анализа законодательства Республики Казахстан о государственной регистрации прав на недвижимое имущество	130
М.И. ДЯЧУК Примирительные процедуры в гражданском судопроизводстве	141
А.С. РАМАЗАНОВА Проблемы сфер применения медиации в Республике Казахстан	148
М.И. ДЯЧУК, А.С. КОЖАБЕКОВА Медиация в регулировании межнациональных и межрелигиозных конфликтов	154
Из практики законодательства на государственном языке	
Г.К. АКЫЛБЕКОВА Некоторые вопросы проведения научной лингвистической экспертизы	162
Д.М. ШЫНГЫСБАЕВА, Н.А. ХАМЗИНА Применение терминов: эффективность и неуместность	168
А.К. МАХАМБЕТОВА О некоторых алфавитах на основе латиницы	175

Трибуна молодого ученого	
Л.А. ЖЕРЖ (г. Ирпень, Украина) Зарубежный опыт предупреждения и предотвращения преступлений, связанных с незаконной трансплантацией.....	183
Е.М. ЕЛУБАЙ, Н.Б. МАУЫТҚАЛИ Из истории развития уголовной политики Республики Казахстан за годы его независимости.....	192
М.Е. ТУЛЕУОВА Правовая регламентация ответственности за взяточничества в международно-правовых документах и законодательствах некоторых зарубежных стран.....	200
Е.А. МУХАНБЕДИЕВ «Право в действии» системы прецедентного правоприменения: перспективы трехуровневого регулирования и опыт Китая.....	206
Хроника научной жизни	
Информационное сообщение об участии Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан в международной научно-практической конференции в рамках Сапаргалиевских чтений на тему «Актуальные вопросы реализации Концепции правовой политики Республики Казахстан (период с 2010 до 2020 года)», 5 апреля 2019 года, г. Алматы.....	218
Информационное сообщение об участии представителей Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан в XVII международном конгрессе по международному публичному праву «Блищенковские чтения», г. Москва, 13 апреля 2019 года.....	222
Информационное сообщение об участии делегации Министерства юстиции Республики Казахстан в I Международном юридическом форуме «Tashkent Law Spring», 24-26 апреля 2019 года, г. Ташкент.....	227
Доклад директора ИЗПИ РК «Конвергенция правовых систем: английское право и право Казахстана».....	229
Информационное сообщение о круглом столе «Перспективы внедрения некоторых элементов корпоративного права в свете анализа национального законодательства», г. Нур-Султан, 13 мая 2019 года.....	234
Информационное сообщение о выставке изданий, поступивших в фонд.....	237
Информационное сообщение об участии в работе Международной научно-практической конференции «Судебная правовая политика», г. Санкт-Петербург, 17-18 мая 2019 года.....	238
Информационное сообщение о Международном юридическом форуме «Право и экономика: национальный опыт и стратегии развития», г. Новосибирск, Российская Федерация, 22-24 мая 2019 г.....	242
Архивные страницы «Вестника»	
Р.Г. МИРОНОВ Современное понимание уголовного наказания в виде ограничения свободы (статья в Вестнике ИЗ РК, №2(22)-2011, с. 38-40).....	246
К.Е. ИСМАГУЛОВ, Б.Ж. КЫЗДАРБЕКОВА Возвращаясь к научной публикации д.ю.н. Р.Г. Миронова «Современное понимание уголовного наказания в виде ограничения свободы».....	249
Библиография	
Рецензия на монографию Жеребцова А.Н. и Павлова Н.В. «Административная правоприменительная практика: теоретические и практические аспекты. - М.: Юстицинформ, 2018. – 167 с.....	253
Рецензия на учебник д.ю.н., проф. К.А. Бекашева по международному публичному праву.....	255
Рецензия на монографию под общ.ред. А.И. Бастрькина, В.П. Кириленко, В.А. Шамахова «Экстремизм в современном мире». - СПб.: ИПЦ СЗИУ РАНХиГС, 2018. – 444 с.....	257
Мудрые мысли	260

Founder and publisher:
RSE on the REM «Institute
of Legislation and Legal information
of the Republic of Kazakhstan»

Published since 2006

All journal materials are placed
on the website

www.iz.adilet.gov.kz

Included in the list of publications of basic
scientific results of dissertations on legal
sciences (Order CCES MES RK №894
from 05.30.2013)

Editorial Council members

Sarpekov R.K. (*Nur-Sultan, Kazakhstan*)
– (*Chairman*)

Abaydeldinov E.M. – *d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)*

Abyzov R.M. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*

Belih V.S. – *d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)*

Gubin E.P. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*

Melnik R.S. – *d.j.s. (Kiev, Ukraine)*

Moiseev A.A. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*

Muromcev G.I. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*

Rahmetov S.M. – *d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)*

Malinovski V.A. – *d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)*

Unzila Shapak – *d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)*

Editorial Board members

Kulzhabayeva Zh.O. – *c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)* – (*Chairman*)

Azer Aliyev – *PhD (Kiel, Germany)*

Aiyymbetov M.A. – *Honored Worker of Culture of Kazakhstan, (Nur-Sultan, Kazakhstan)*

Bainiyazova Z.S. – *c.j.s. (Saratov, Russian)*

Kazbayeva A.G. – *c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)*

Kaziyev Z.G. – *c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)*

Kiyazova A.Zh. – (*Nur-Sultan, Kazakhstan*)

Konusova V.T. – *c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)*

Kulikpayeva M.Zh. – *PhD (Nur-Sultan, Kazakhstan)*

Nurgazinov B.K. – *c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)*

Nurmagambetov R.G. – *PhD (Chelyabinsk, Russian)*

Primashev N.M. – *c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)*

Rakhimberdin K.H. – *d.j.s. (Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan)*

Tegizbekova Zh.Ch. – *c.j.s. (Bishkek, Kyrgyzstan)*

Chief Editor

Dyussenov Ye.A. – *c.j.s.*

The editorial staff

Koltubayeva G.B.

Yerdesheva D.T.

Zhumageldina B.Zh.

Bailenova A.K.

Dzhamburshin K.A.

*The certificate of registration of mass media
№17761-G from 25.06.2019 from
the Committee of Information and Archives
of the Ministry of Culture and Information
of the Republic of Kazakhstan
(Number and date of primary registration
№6592-Zh.07.09.2005.)*

Address:

The Republic of Kazakhstan,
010000, Nur-Sultan, Mangilik el pr., 8
tel.: 8 (7172) 74-02-06
fax: 8 (7172) 74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
e-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

CONTENT

*Report of the Vice-Minister Pan N.V. during an extended session of
the Ministry panel on the outcomes of Ministry of justice in 2018*..... 8

Editorial.....16

*Report of the Minister of Justice of the Republic of Kazakhstan at
the reporting meeting before the Public Council (May 31, 2019)*.....18

Constitutional and Administrative Law

M.H. MATAYEVA Constitutional regulation of the parliaments
of Kazakhstan and countries of Central Asia..... 22

B.K. NURGAZINOV, A.S. TULEPBAEVA Role of a court in
administrative legal proceedings..... 31

T.I. RYAKHOVSKAYA (Novosibirsk) To the question of the
general and original development of the constitutional law of Russia
and Kazakhstan..... 38

R.K. SARPEKOV, S.S. SHISHIMBAYEVA Administrative
procedural and administrative processual relations: the concept,
features and their interrelation..... 44

A.B. KAIZHAKPAROVA, B.B. YERMEKBAYEV On legal
nature institute of representative in administrative legal proceedings.....51

Civil and Civil Procedural Law

M.K. SULEIMENOV, A.E. DUSENOVA The interaction of
courts and arbitration: problems of the theory and practice..... 58

T.I. MAKAROVA, G.T. DZHABAYLDAEVA (Minsk)
Remediation as a direction of legal protection of lands..... 72

M.A. YESTEMIROV Brief review of the application of the
requirement of uniformity in domestic judicial practice..... 77

Criminal law and Criminal procedure

D.A. FINK Seizure of property for ensuring possible confiscation
of in rem..... 82

A.T. KARIPOVA, Y.A. OMAROV, A.J. AKISHOV Legal fees
in the criminal process: the concept and features..... 91

International and Comparative law

O.N. TOLOCHKO (Minsk) International legal liability of states
as a special kind of legal responsibility.....100

**È.B. ABDRASULOV, ZH.I. IBRAGIMOV, G.A. TOLEU-
KHANOVA** Forming and strengthening the professional legal culture
of public servants: foreign practice.....107

A.K. KURMANOVA, K.E. ISMAGULOV The problem of the
official interpretation of the institute of compulsion in international and
national law..... 114

Legal monitoring

A.G. KAZBAYEVA, N.N. OMAROVA Some aspects of
development of legal monitoring and its prospects.....122

M.H. KHASSENOV On the results of the analysis of legislation
of the Republic of Kazakhstan on the state registration of rights to
immovable property.....130

M.I. DYACHUK Conciliating procedures in civil proceedings.....141

A.S. RAMAZANOVA Problems of applications of mediation in
Republic Kazakhstan.....148

M.I. DYACHUK, A.S. KOZHABEKOVA Mediation in the
regulation of inter-national and interreligious conflicts..... 154

Lawmaking practice in the official language

G. K. AKYLBEKOVA Some issues of scientific linguistic
expertise..... 162

D.M. SHYNGYSBAYEVA, N.A. KHAMZINA The translations
of the terms: efficiency and problems..... 168

A.K. MAKHAMBETOVA About some alphabets based on Latin..... 175

Young scholar tribune

L.A. ZHERZH (Irpen, Ukrain) Foreign experience in the prevention and prevention of crimes related to illegal transplantation.....183

E.M. ELUBAI, N.B. MAUYTKALI From history of development of criminal politics of Republic of Kazakhstan for years his independence.....192

M.E. TULEUOVA Legal regulation of bribery liability in international legal documents and legislation of some foreign countries.....200

E.A. MUKHANBEDIEV “Law in action” of the guiding cases system: perspectives on three-level regulation and China’s experience.....206

The Chronicle of Scientific Life

Information note on the participation of the Institute of legislation and legal information of the Republic of Kazakhstan in the international scientific-practical conference within the framework of the Sapargaliyev readings on the theme “Actual issues of the implementation of the Concept of legal policy of the Republic of Kazakhstan (period from 2010 to 2020)” Almaty, April 5, 2019.....219

Information note on the participation of representatives of the Institute of legislation and legal information of the Republic of Kazakhstan in the XVII international congress on the international public law «Blischenko readings» Moscow, April 13, 2019.....224

Information note on the participation of the delegation of the Ministry of Justice of the Republic of Kazakhstan in the I International Law Forum «Tashkent Law Spring», April 24-26, 2019, Tashkent.....228

Report of the Director of ILLI RK «The Convergence of Legal Systems: English Law and the Law of Kazakhstan».....229

Information note on the round table «Prospects for the implementation of some elements of corporate law in the light of the national legislation analysis», Nur-Sultan, May 13, 2019.....235

Information note on book fair.....236

Information note on participation in the International Scientific and Practical Conference «Judicial legal policy», St. Petersburg, May 17-18, 2019.....239

Information note on the International Legal Forum «Law and Economics: National Experience and Development Strategies», Novosibirsk, Russian Federation, May 22-24, 2019.....244

The archive pages of the «Bulletin»

R.G. MIRONOV Modern understanding of criminal punishment in the form of limitation of freedom (article in the Bulletin of the IL of the Republic of Kazakhstan, No. 2 (22) -2011, p. 38-40).....246

K.E. ISMAGULOV, B.ZH. KYZDARBEBKOVA Back to the article of the doctor of law, R.G. Mironov «Modern understanding of criminal punishment in the form of limitation of freedom».....249

Bibliography

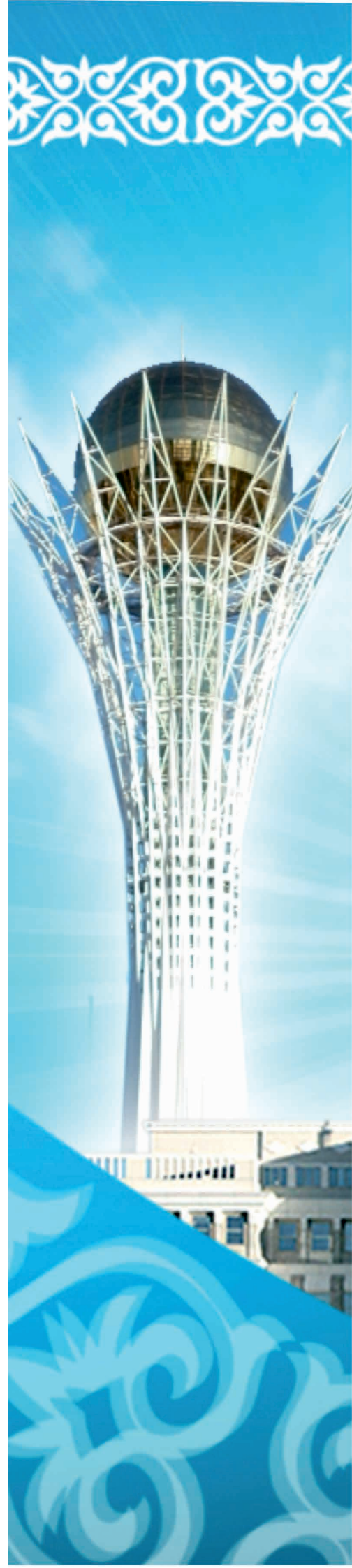
Review on the monograph of Zherebtsov A.N. and Pavlov N.V. “Administrative law enforcement practice: theoretical and practical aspects. - M.: Yustitsinform, 2018. - 167 p.....253

Review of the textbook Doctor of Law, Professor. K.A. Bekyashev on public international law.....255

Review on the monograph «Extremism in the modern world»: monograph/ed. by profs A.I. Bastrykin, V.P. Kirilenko, V.A. Shamakhov. St. Petersburg, Russia: NWIM RANEP. 2018. 444 p.....257

Wise thoughts

260

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТӘУЕЛСІЗДІК ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ҚЫЛМЫСТЫҚ САЯСАТЫНЫҢ ДАМУ ТАРИХЫНАН

Ерболат Мағжанұлы Елубай

Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты,
Құқықтық мониторинг орталығының жетекші ғылыми қызметкері,
Нұр-Сұлтан қаласы, Қазақстан Республикасы; e-mail: emagzhan@bk.ru

Нұрлан Болатұлы Мауытқали

Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат
институты, қылмыстық, қылмыстық-процестік,
қылмыстық-атқарушылық заңнамасы және сот сараптамасы
бөлімінің кіші ғылыми қызметкері; Нұр-Сұлтан қ.,
Қазақстан Республикасы; e-mail: mautkali.nurlan@mail.ru

Түйін сөздер: Ұлттық заңнама; сот жүйесі; қылмыстық саясат; заңның үстемдігі; құқықтық реформа.

Аннотация. Соңғы онжылдықтар жаңа мемлекеттіліктің пайда болуы, ашық нарықтық экономиканың құрылуы, қауіпсіздікті нығайту және демократиялық қоғамның даму кезеңі болды.

Тәуелсіз Қазақстан тарихының призмасы арқылы жаңа міндеттер толығымен және мағыналы түрде айқындалатын болады, ол қазіргі заманғы ұлттық заңға қызмет етуі тиіс және осылайша елдегі әлеуметтік-саяси, экономикалық және әлеуметтік өзгерістерге ықпал етеді.

Қазақстандық ұлттық заң, дамудың үш негізгі кезеңін өтті. Бірінші кезең тәуелсіздіктің пайда болуымен сипатталады және 90-шы жылдардың бірінші жартысына келеді. Мемлекеттілікті нығайту - келесі кезең - Қазақстан үшін қалпына келтірудің және тұрақты дамудың траекториясына айналған 1990-шы және 2000-шы жылдардың екінші жартысында орын тапты. Осы онжылдықта ұлттық заңды тұрақты және қалыптастырылған деп сипаттауға болады [Н.Ә. Назарбаев Қазақстандық жол. - Алматы: «Жібек Жолы» баспасы, 2012. - . 63 – 64.б].

Мемлекеттің құқықтық саясатындағы ең маңызды буыны болып қылмыстық саясат табылады, оны жетілдіру кешенді, өзара байланыста түзетілген қылмыстық, қылмыстық процесік және қылмыстық-атқару құқығымен, сондай-ақ құқық қолданумен жүзеге асырылады.

Мақалада біздің мемлекетіміздің дамуының барлық сатыларында қылмыстық, қылмыстық процесік және қылмыстық-атқару заңнамасының, ұлттық сот жүйесі жетілуінің негізгі бағыттары көрсетілген.

Мақаланың мазмұны жақын болашақта қылмыстық саясаттың одан әрі дамуының векторлары ішкі процесстердің серпіні, халықаралық құқықтың және интеграциялық процесстердің ықпалымен анықталады. Қазіргі Қазақстан әлемдік кеңістіктің бір бөлігіне айналуға. Және бұл фактор таяу болашақта құқықтық жүйеге және заңнамаға түрлі құқықтық, саяси, экономикалық және қаржы құралдарының әсер етуі арқылы елеулі әсер ететін болады.

ИЗ ИСТОРИИ РАЗВИТИЯ УГОЛОВНОЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН ЗА ГОДЫ ЕГО НЕЗАВИСИМОСТИ

Елубай Ерболат Мағжанұлы

Ведущий научный сотрудник Центра правового мониторинга
Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан,
г. Нур-Султан, Республика Казахстан; e-mail: emagzhan@bk.ru

Мауытқали Нұрлан Болатұлы

Младший научный сотрудник отдела уголовного,
уголовно-процессуального, уголовно-исполнительного
законодательства и судебной экспертизы Института законодательства
и правовой информации Республики Казахстан, г. Нур-Султан,
Республика Казахстан; e-mail: mautkali.nurlan@mail.ru

Ключевые слова: национальное законодательство; судебная система; уголовная политика; верховенство права; правовая реформа.

Аннотация. Последние десятилетия стали периодом становления новой государственности, построения открытой рыночной экономики, укрепления безопасности и развития демократического общества.

Через призму истории независимого Казахстана полнее и содержательнее раскроются новые задачи, которым должно служить современное национальное право и, тем самым, способствовать дальнейшим общественно-политическим, экономическим социальным преобразованиям в стране.

Казахстанское национальное право прошло три главных этапа развития. Первый этап характеризуется становлением независимости и приходится на первую половину 1990-х годов. Укрепление государственности – следующий этап – происходит во второй половине 1990 годов и 2000-е годы, которые стали для Казахстана траекторией подъема и стабильного развития. В настоящем десятилетии национальное право можно охарактеризовать как стабильное и сформированное [Назарбаев Н.А. Казахстанский путь. – Алматы: ИД «Жибекжолы», 2012. – с. 63 – 64].

Как известно, важнейшим звеном правовой политики государства является уголовная политика, совершенствование которой осуществляется путем комплексной, взаимосвязанной коррекции уголовного, уголовно-процессуального и уголовно-исполнительного права, а также правоприменения.

В статье раскрываются основные направления совершенствования уголовного, уголовно-процессуального и уголовно-исполнительного законодательства, национальной судебной системы на всех этапах развития нашего государства.

Из содержания статьи можно предположить, что дальнейшие векторы развития уголовной политики на ближайший период будут определяться динамикой внутренних процессов, влиянием норм международного права и интеграционными процессами. Современный Казахстан становится частью мирового пространства. И этот фактор в ближайшей перспективе будет доминировать, оказывая свое заметное воздействие на правовую систему и законодательство через влияние различных правовых, политических, экономических и финансовых инструментов.

FROM HISTORY OF DEVELOPMENT OF CRIMINAL POLITICS OF REPUBLIC OF KAZAKHSTAN FOR YEARS HIS INDEPENDENCE

Elubay Erbolat

Leading researcher fellow of Legal Monitoring Center
of the Institute of legislation and legal information of the Republic of Kazakhstan,
Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan; e-mail: emagzhan@bk.ru

Mauytkali Nurlan

Junior scientist of the department of the criminal-proceeding,
criminal-executive legislation and forensic examination
of the Institute of Legislation and legal information
of the Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan c, Republics of Kazakhstan;
e-mail: mautkali.nurlan@mail.ru

Keywords: National legislation; judicial system; criminal politics; supremacy of right; legal reform.

Abstract. The last decades have become a period of the emergence of a new statehood, the construction of an open market economy, the strengthening of security and the development of a democratic society.

Through the prism of the history of independent Kazakhstan, new tasks will be revealed more fully and more meaningfully, which should be served by modern national law and, thereby, promote further socio-political, economic social transformations in the country.

Kazakhstan national law has passed three main stages of development. The first stage is characterized by the emergence of independence and falls on the first half of the 1990s. Strengthening statehood - the next stage - occurs in the second half of the 1990s and the 2000s, which have become for Kazakhstan a trajectory of recovery and stable development. In the present decade, national law can be described as a stable and formed.

As you know, the most important part of the legal policy of the state is the criminal policy, the improvement of which is carried out by a complex, interrelated correction of criminal, criminal procedure and criminal-executive law, as well as law-enforcement.

Basic directions of perfection of criminal, criminal judicial and criminally-executive statute open up in the article, national judicial system on all stages of development of our state.

The tables of contents of the article can be supposed, that the further vectors of development of criminal politics on the nearest period will be determined by the dynamics of internal processes, influence of norms of international law and integration processes. Modern Kazakhstan becomes part of outer space. And this factor will prevail in the nearest prospect, rendering the noticeable affecting legal system and legislation through influence of different legal, political, economic and financial instruments.

Кешенді, өзара қылмыстық, қылмыстық іс жүргізу және қылмыстық-атқару құқығы, сонымен қатар құқық қолдану құқықтарының дамуы арқылы жүзеге асырылатын, мемлекеттің құқықтық саясатының маңызды буыны – қылмыстық саясат.

Бірінші кезең (1991-1997 гг.). Қазақстан тәуелсіздігіне ие болғаннан кейін, әрекеттегі 1959 жылғы Қылмыстық кодекс егеменді Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық және қоғамдық-саяси өзгерістерімен қатар тиімді жұмыс істей алмағаны анық көрінді. Ең алдымен, онда жалпы адамзаттық құндылықтар, адам құқықтары мен бостандықтары және мемлекеттің халықаралық міндеттемелері құрметтелмеді. (Қылмыстық кодекстің нормаларына шектен тыс идеологияның, конъюнктурасына тән болды). Екінші жағынан, қылмыс мәселелері қоғам үшін ерекше сипат ала отырып, мемлекеттілік қағидаларына және ұлттық қауіпсіздікке қауіп төндіріп, сөзсіз қоғам апаты болып табылады.

Осыған орай, 1997 жылы қабылданған Қылмыстық құқық қорғауға жататын, адам құқықтары мен бостандықтарының табиғи, ажырамас басымдықтарына негізделген әлеуметтік құндылықтардың жаңа иерархиясын анықтады. Сонымен бірге, негізгі міндеттердің бірі заңмен қорғалатын ең жоғары құндылықтар ретінде адамның құқықтары мен бостандықтарының бастапқылығын және ажырамастығын танудан бас тарту арқылы қылмыстың тұжырымдамасын деполитизациялау және деидеологизациялау міндеті болды.

Сонымен қатар, Қылмыстық заңнамаға тапқырлық пен бастамаларға тыйым салуды біріктіріп, жеке тұлғаның шығармашылық әлеуетіне негізсіз шек қоймау және заңсыз әрекеттердің арасында кедергі қою мақсаты болды.

Мемлекеттің тиімді қылмыстық саясаты қылмыстық сот төрелігінің оңтайлы үлгісінен мүмкін емес. Осы кезеңде қылмыстық-іс жүргізу заңнамасын жетілдіру айтарлықтай күшейді. Халықаралық қатынастар мен мемлекеттік байланыстарды кеңейту, халықаралық құқықтың жалпыға ортақ нормалары мен қағидастарын толық көлемде қабылдау қажеттілігі, сондай-ақ қылмыстылықпен күресудің

тергеу және сот практикасының объективті қажеттілігі, негізінен, кәсіпқойлықты нығайтуға қарсы әрекет етумен, қылмыстық әрекеттегі жинақылықпен, қылмыстық тактикамен сипатталады, бұл елде өтіп жатқан өтпелі кезеңнің талаптары.

Осының барлығы қазіргі заманғы, демократиялық, құқықтық мемлекет сипаттамаларына сәйкес қылмыстық әділеттілік жүйесіне 1997 жылғы Қылмыстық іс жүргізу кодексінің қабылдалуына әкелді. Бұл ретте, заң шығарушының негізгі мақсаты – адам мен азаматтың тікелей құқықтары мен бостандықтары туралы конституциялық нормаларды тану, заңдардың мәнін, мазмұны мен қолданылуын анықтайтын және сот төрелігін қамтамасыз ететін қылмыстық іс жүргізу заңнамасын қалыптастыру болды. Осылайша, қылмыстық-іс жүргізу кодексінің келешектегі дамуы адам құқықтары мен бостандықтарын сөзсіз қорғауға бағытталған қылмыстық сот төрелігінің негізге алынатын қағидастарды одан әрі дәйекті жүзеге асыру болды. Сарапшылардың пікірінше, бұл ҚІК қылмыстық процестің континенттік (аралас) үлгісіне жақын, мазмұны бойынша қорғаныш қызметтес, прогрессивтілігі және адами ізгілігі белгіленеді.

Республикадағы саяси, әлеуметтік-экономикалық және құқықтық процестер біздің мемлекетіміздің қылмыстық-атқару жүйесінің дамуында тікелей көрініс тапты. Сонымен бірге, бүкіл әлем бойынша пенитенциарлық жүйе көптеген жағдайда саяси режимнің көрсеткіші болып табылады. Бұл жүйе мемлекеттің экономикасын, саяси режимін, қоғам жетіспеушілігі және басқа да мәселелерді акцент жасап, көрсетеді.

Қазақстанның тәуелсіздік алған сәтінде республиканың пенитенциарлық мекемелерінде 100 мыңнан астам адам болды, ал біздің мемлекет Құрама Штаттар мен Ресейден кейін «түрме халқының» индексі бойынша үшінші орынды иеленді. Оған қоса, түзету мекемелерінің лық толығы, тиісті гигиенаның болмауына, азық-түлік жетіспеушілігіне, медициналық көмектің нашар көрсетілуіне алып келді, ал бұл проблемалар өз алдына, туберкулез және басқа да жұқпалы аурулардың

таралып, түрмелердегі өлім-жітімнің көбеюіне әкелді. Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарындағы Егеменді Қазақстанның шешкен проблемалары.

Қазақстан тарихындағы қылмыстық жаза институтының, әсіресе бостандықтан айыру жазасы дамуындағы өтпелі кезең, біздің мемлекетіміз таңдаған, дамудың демократиялық ұстанымы, жалпы адами құндылықтар жөнінде, оның қатарында, адам және азамат бостандығын қылмыстық-құқықтық қорғау проблемасына бет-бұрыс жасауы, басымдылық идеологиясына негізделген, 1997 жылы қабылданған Қылмыстық-атқару кодексі болды. Жазалау институтының қылмыстық-құқықтық аспектілері күрт өзгерді, әсіресе бостандықтан айыру мәселесі.

Егемендікті және тәуелсіздікті алғаннан кейін елдегі демократиялық үдерістердің дамуы заң мен әділдіктің сенімді кепілі бола алатын, азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын қорғауға қабілетті сот жүйесін нығайтумен тығыз байланысты.

Сот жүйесіндегі реформаның басталуы 1991 жылы 16 желтоқсанда «Мемлекеттік тәуелсіздік туралы» Конституциялық заңның қабылдануымен байланысты, Қазақстандағы мемлекеттік биліктің заңшығарушы, атқарушы және соттық органға бөліну қағидатын ескере отырып, іске асырылатынын жариялады.

Өкілеттіктерді бөлудің негізгі қағидаты 1993 жылы Қазақстан Республикасының алғашқы Конституциясында бекітілді, ол сот органдарын ұйымдастыру мен жұмыс істеудің негізгі қағидаттарын жариялады. Әділет органдарына Конституциялық Сот, Жоғарғы Сот, Жоғарғы арбитраж соты және иерархия бойынша төмен орналасқан соттар жатады.

Сапалы жаңа сот жүйесін құрудың негізгі бағыттарын айқындайтын және оны дамытудың негізгі басымдықтарын айқындайтын негізгі тарихи құжат Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан Республикасындағы құқықтық реформалар мемлекеттік бағдарламасы туралы» 1994 жылғы қаулысы болды¹.

Қазақстандағы тәуелсіз сот жүйесін қалыптастыру, қызметкерлерді және қаржылық қолдауды арттыру, тәуелсіздіктің кепілдіктерін және судьялардың тәуелсіздігін нығайту реформаның мақсаттары болды. Азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын сот арқылы қорғау саласын кеңейту, сот төрелігіне қолжетімділікті арттыру міндеттері қойылды.

Осылайша, 1991-1995 жылдары аралығында бұрынғы Совет Үкіметі жүйесінен, тәуелсіз мемлекет – Қазақстан Республикасы жаңа сот жүйесінің жұмыс істеуіне көшу жүзеге асырылды.

Сот жүйесіндегі өзгерістердің басталуы 1995 жылғы Қазақстан Республикасының Конституциясын және «Сот жүйесі мен судьялардың мәртебесі туралы» 1995 жылғы 22 желтоқсандағы Конституциялық заң күші бар Президент Жарлығының қабылдануы болды. Қазақстан Республикасындағы сот билігі шындыққа айналды. Бұл біздің мемлекеттілігіміздің дамуындағы басты жетістіктердің бірі.

Жоғарыда аталған негізгі заң актілерінің қабылдануымен әділ сот туралы жаңа ережелер сот билігінің заң шығарушы және атқарушы құрылымдардан тәуелсіздігі туралы мемлекеттік билік соттарының тікелей нысаны ретінде енгізілді. Сот жүйесінің біртұтастығы арбитраждық соттарды олардың функцияларын жалпы юрисдикциядағы соттарға беру арқылы тоқтатады. Жергілікті соттардың судьяларын ел Президенті тағайындауға және Парламент Сенатының Жоғарғы Сот судьяларын сайлау тәртібі енгізілді.

Екінші кезең (1997-2012жж.). Берілген кезеңде Қылмыстық кодекстің ережелері бірнеше рет өзгерді, бұл бір жағынан практиканың талаптарына сәйкес оны жетілдіру мен түзетудің табиғи процесі болып табылады.

1998 жылдан 2012 жылға дейінгі кезеңде Қылмыстық кодекске түзетулер енгізген 60-тан астам заң қабылданды. Алғашқы түзетулер кодекс қолданысқа енгізілгеннен кейін алты ай өткен соң, 1998 жылғы шілдеде жасалынды, кейіннен Қылмыстық кодекс жыл сайын іс жүзінде түзетілді. Кейбір жылдарда Қылмыстық кодекске түзетулерді көздейтін бірқатар заңдар қабылданды. Қазіргі кезге дейін жалпы 300-ден астам мақала түзетілді.

Қазақстан дамуының өзге сатысында орналасуы прецедентсіз жаңа, қоғамдық қатынастардың және олармен байланысты қоқан-лоқылықтың пайда болуы, оған қоса қолданыстағы трансформациямен алдын-ала анықталды.

Осының барлығы қылмыстық-құқықтық қорғаудың қолданыстағы механизмдерін түзетуді ғана емес, жаңа қылмыстық-құқықтық мекемелерді құруды да талап етті.

1997 жылғы Қылмыстық-іс жүргізу кодексі қабылданғаннан бері Қазақстанда жоғары халықаралық стандарттарға жауап беретін қазіргі заманғы қылмыстық сот төрелігі жүйесін қалыптастыру тұрғысынан көп нәрсе жасалды. Бұл кезеңнің қылмыстық-іс жүргізу заңнамасының ең маңызды артықшылықтары мыналар болды: адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қорғаудың әділетті әдістерімен қамтамасыз ету; айыптау, қорғау, істі мән-жай бойынша қарау функци-

¹ Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан Республикасындағы құқықтық реформа мемлекеттік бағдарламасы туралы» 1994 жылғы 12 ақпандағы № 1569 қаулысы.

яларын бөлуге; тараптардың нақты бәсекеге қабілеттілігі мен теңдігін қамтамасыз етуге бағытталған нормаларды әзірлеу; сотқа жаңа мәртебе беру; қылмыстық іс бойынша алдын ала тергеу процесін оңтайландыру; қылмыстық қудалаудың жариялылық қағидатын тарылту; заңдылықты дәлелдеу мәселелерін сапалы түрде жаңарту.

Дәл осы кезеңде, Қылмыстық-атқару саясатын ізгілендіру бойынша көптеген шаралар ұйымдастырылды. Қылмыстық-атқару жүйесін реформалау сотталғандар мәселесі бойынша, әрекеттегі заңнаманы жаңарту және халықаралық нормаларға, әлемдік үлгілерге жақын нормативті-құқықтық актілерді қабылдаумен қатар жүргізілді. Бұл ретте басты назар жазаны орындаудағы жаңа тәсілдерді енгізуге аударылды, мұндағы басты басымдық неғұрлым жазаны кеңінен қолдану, оның баламасы бас бостандығынан айыру, сотталғандарды бас бостандығынан айырудағы әлеуметтік оңалту, оларды бостандықтағы өмірге дайындау, сондай-ақ олардың құқықтары мен заңды қызығушылықтарын күшейтілуін қамтамасыз етіп, пенитенциарлық жүйенің ашықтығын көрсету.

Мемлекеттік-құқықтық саладағы басымдықтарға сәйкес осы кезеңде сот процесін одан әрі жаңғырту және жеңілдету, сот төрелігі мен сот әкімшілігінің мәселелерін айқындау, мамандандырылған соттарды құру және сот жүйесінің кәсіби деңгейін көтеру бойынша бірқатар шаралар қабылданды.

Осылайша, ҚР Президентінің 9 ақпан 2002 жылғы Жарлығы бойынша, кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыруға байланысты сот дауларын шешуге уәкілетті мамандандырылған ауданаралық экономикалық соттар құрылды².

Мемлекет басшысының 2004 жылғы 9 қыркүйектегі қаулысымен аудандық мамандандырылған әкімшілік соттардың мемлекеттік билік органдарының әкімшілік органдарынан туындайтын істеріне жатқызылған соттарға қосымша мамандандыру енгізілді. Бұл қоғамдық-құқықтық қатынастар саласында азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғау тетіктерін нығайтты.

Қылмыстық сот төрелігі институтының алқабилердің қатысуын енгізу, қоғамдық бақылаудың мүмкіндігін кеңейтіп, азаматтардың әділ сот төрелігін жүзеге асырылуында тікелей қатысуы 2007 жылғы 1 қаңтардан басталған сот жүйесін реформалаудың маңызды буыны болып табылады.

Сот-құқықтық реформаның келесі кезеңі 2007 жылғы мамырда елдің негізгі заңына

енгізілген түзетулермен белгіленді. Қабылданған жаңалықтар әділеттілік жүйесі соттық санқиялауды енгізу арқылы азаматтардың конституциялық құқықтарын қорғауда сенімді кепілдіктерге иеленді [1].

Мемлекет басшысының 2007 жылғы 23 тамыздағы Жарлығымен Астана және Алматы қалаларында кәмелетке толмағандар істері жөніндегі арнаулы ауданаралық соттар құрылды³. Кейіннен, мұндай соттар республиканың барлық облыс орталықтарында және кейбір ірі қалаларында қалыптасты.

2010 жылғы 1 қаңтарда күшіне енген «Қазақстан Республикасының сот жүйесі жүйесін жетілдіру бойынша Қазақстан Республикасының қылмыстық, қылмыстық-іс жүргізу және азаматтық іс жүргізу кодекстеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңы сот жүйесін жетілдіру бойынша жүйелік жұмыстың логикалық жалғасуы ретінде қабылданды.

2010 жылғы 1 қаңтардан бастап қылмыстық істер бойынша мамандандырылған ауданаралық соттар құрылып, ерекше юрисдикциялы аса ауыр қылмыстар істері алқабилердің қатысуымен соттың қарауына берілді.

Осылайша, Қазақстан Республикасындағы сот реформасының осы кезеңінде демократиялық заңдылықтың және жалпыға танылған халықаралық стандарттар талаптарына жауап беретін, құқықтық және әлеуметтік кепілдіктердің қажетті деңгейін қамтамасыз ете алатын, сондай-ақ конституциялық принциптерді сақтауға арналған сот төрешілерінің жоғары кәсіби жауапкершілігін қамтамасыз ететін сот жүйесі құрылды.

Үшінші кезең (2012-қазіргі уақыт). 2014 жылы Жаңа Қылмыстық кодекстің қабылдануы бірқатар себептерге байланысты болды.

Біріншіден, қазіргі заманның талаптарын ескере отырып, қылмыстық заңнаманы ізгілендіру қажет.

Екіншіден, 1997 жылғы Қылмыстық кодекске жоғарыда айтылғандай, жыл сайын көптеген өзгерістер мен толықтырулар енгізілді. Бұл өз кезегіне, құқық қолданудың жетіспеушілігіне және кейбір нормалардың өзара келіспеушілігіне алып келді. Жиналған кемшіліктерді жою қажеттілігі жаңа кодекстің қабылдануына әкелді.

Жаңа Қылмыстық кодексте шет елдердің алдыңғы қатарлы тәжірибесі қолданылады, сондықтан ол көптеген басымдықтарға ие.

Осылайша, қылмыстан ерекшеленетін қоғамдық қауіп-қатер, 2014 жылғы Қылмыстық кодекске қылмыстық теріс қылық түсіні-

² «Қазақстан Республикасы Президентінің 2001 жылғы 24 қазандағы № 713 Жарлығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2002 жылғы 9 ақпандағы № 804 Жарлығы

³ Қазақстан Республикасы Президентінің 2004 жылғы 9 қыркүйектегі № 1437 «Қазақстан Республикасының кейбір аудандық және оған теңестірілген соттарын құру, қайта ұйымдастыру және тарату туралы» Жарлығы.

гі ретінде енді. Нәтижесінде, бұрында қылмыс болып саналған жүзден аса әрекеттер, жаңа кодексте қылмыстық теріс қылық болып танылады. Бұл сөзсіз, заңнаманы ізгілендіру және жазалау шараларын төмендету.

Қылмыс жасаған тұлға жөнінде, оның позитивті тәртібі, атап өтсек, іс-қимылдың салдарын болдырмау немесе құқық қорғау органдарына жасалған қылмысты ашуға көмек көрсетсе, қылмыстық жауапкершіліктен босату түрлері жетік кеңейтілді.

Жалпыға ортақ қабылданған халықаралық стандарттарға қол жеткізуге ұмтылатын кез-келген мемлекеттің дамуының маңызды көрсеткіші, азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын қорғаудың, сот төрелігінің қолжетімділігі мен ашықтығының тиімділігі екені белгілі.

Сот төрелігін жүзеге асыру сапасы, ең алдымен, қылмыстық сот ісін ұйымдастыру мен сот органдарының тәуелсіздігіне байланысты.

Бұл үшін әсерлі қылмыстық-іс жүргізу заңнамасын, тұлғаны қылмыстық жауапкершілікке тарту, сот әділдігін қарастыратын, қылмысты тез әшкерілеу мақсатында, орнықты құқықтық механизмдердің әзірленуі қажет болды.

Қылмыстық іс жүргізу заңнамасын жетілдірудің негізгі бағыттарының бірі – құқықтық саясат тұжырымдамасымен қылмыстық процестің тиімділігін жеңілдету және жетілдіру, оның ішінде сотқа дейінгі іс жүргізу тәртібін жеңілдету болып табылады.

Нәтижесінде, жаңа Қылмыстық-іс жүргізу кодексі жетілдіріліп, 2015 жылы күшіне енді. Ол қылмыстық мәселені тексеру үдерісін жеделдетумен қатар, қылмыстық іске еліктірілген адамдардың конституциялық құқықтарының қорғалуын жоғары деңгейде қамтамасыз етілуіне, әділ сот төрелігін жүзеге асыру тиімділігін арттыру мақсатында қылмыстық сот төрелігін жетілдіру, сондай-ақ оны халықаралық стандарттарға сәйкес келтіруге бағытталған [2].

Атап айтқанда, Қылмыстық іс жүргізу кодексі «қылмыстық іс қозғау туралы» және «алдын-ала тергеу» түсініктерін жойды. Тергеу органдары тергеу іс-қимылдарын адамдардан өтініштерді алғаннан және тіркеуден өткізгеннен кейін дереу бастауға құқылы. Өтініште айтылған фактілер расталмаған жағдайда қылмыстық іс тоқтатылады.

Қылмыстың құрбандарының құқықтарын қорғауды қамтамасыз ету мақсатында қылмыс құрбандарының шұғыл мемлекеттік ақшалай өтемдерін жүзеге асыру жоспарланған, құрбандарға арналған өтемақы қорын құру көзделген.

Жаңа қылмыстық-іс жүргізу кодексі тергеуші сотты енгізді. Конституциялық адам және азаматтың бостандығы және заң үстемдігі қағидалары негізінде, тергеуші сот-

тың уәкілеттіктеріне күзетке алу санкциясын тағайындау, үй қамауын тағайындау, уақытша қызметтен шеттету, жақындауғы тыйым салу, экстрадициялық қамау, қамауда ұстаудағы мерзімін көбейту, кепілдік қолдану, мүлікке тыйым салу жатады.

Бұдан басқа, тергеу судьясы, анықтаушының, тергеушінің, прокурордың іс-әрекеттері мен шешімдеріне қарсы шағымдарды қарастырады. Тағы бір енгізілген жаңа функция – сотқа дейінгі іс жүргізу жәбірленуші мен куәгердің жауаптарын сақтау, атап айтқанда, сот процессі кезінде жоғарыда айтылған тұлғалар денсаулық немесе басқа да объективті себептермен келе алмаса.

Сонымен қатар, ҚР-ның 2017 жылғы 21 желтоқсандағы Заңы бойынша «Қазақстан Республикасының құқық қорғау қызметінің іс жүргізу негіздерін жаңғырту, кейбір заңды актілеріне өзгертулер мен толықтырулар енгізу туралы» қылмыстық-іс жүргізу заңнамасын келешек жаңғырту жалғастырылды.

Атап айтқанда, тергеу сотына тұлғаны жеткізу мақсатында бұлтартпау шарасының 72-ден 48 сағатқа дейін тағайындау мәселесін шешуге бағытталған тұтқынға алу мерзімін кеміту. Кәмелет жасқа толмаған тұлғалар жөнінде, 24 сағаттан артық тұтқынға алынбайды. Сонымен бірге, тергеу судьясына жеткізу уақыты 72 сағатқа дейін ұзартылуы мүмкін айрықша жағдайлар туралы толық ақпарат көзделген.

Сондай-ақ прокурордың, тергеу судьясына жасырын тергеу іс-әрекеттерін жүргізуге, үлгілерді мәжбүрлеп алу мен қарауға өкілеттіктері берілген. Рұқсат етілген кепілдің қосарланушылығынан сақтану мақсатында, бұл мәселе соттың айырықша құзыретіне берілді.

Қорғаушы-адвокаттың соттық сараптама және басқа да тергеу әрекеттерін жеңілдету және адвокаттардың құқықтарын көтеру мақсатында өтінішхат жолдау тәртібі қайта қарастырылды.

Іс жүргізуде әрекеттің істеу уақыты мен істі дұрыс шешу уақыт аралығын азайту, айтарлықтай үнемдеуді қамтамасыз ету, кішігірім ауырлықтағы теріс қылықтар және қылмыстар жөнінде шығындарды төмендету мақсатында тергеудің жаңа түрі – бұйрық арқылы іс жүргізу енгізілді.

Алдын ала тергеу органы жасырын тергеу әрекеттерін жүргізген адам туралы кейіннен хабарландыру рәсімі енгізілді.

Қағаз нұсқасынан басқа, қылмыстық істің электрондық форматы енгізіліп, ол қылмыстық сот төрелігінің ашықтығын арттыруға мүмкіндік береді [3].

2014 жылдың шілдесінде Мемлекет басшысы жаңа қылмыстық атқару кодексіне қол қойды, ол Қазақстанның қылмыстық-атқарушылық саясатының дамуындағы тағы бір

маңызды кезеңі аяқталғанын көрсетті. Сотталғандардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау деңгейін едәуір арттыру және қылмыстық жазаның орындалу тиімділігін арттыру мақсатында қылмыстық-атқару заңнамасын одан әрі жетілдіруге бағытталған.

Жаңа қылмыстық құқық қолдану туралы заңнамада әзірлеушілер осы саладағы республиканың жетекші ғалымдарының ұсынған бірқатар негізгі ұстанымдарын ескерді. Осылайша, Кодекстің 1-бабының 1-тармағында оның ережелері Қазақстан Республикасының Конституциясына және халықаралық құқықтың жалпыға танылған қағидаттары мен нормаларына негізделген норма бекітіледі.

Әзірлеушілер сондай-ақ республика бекіткен халықаралық шарттар ҚАК ережелері бойынша басымдыққа ие екендігін және халықаралық шарттың арнайы заң жариялады талап ететінін қоспағанда, тікелей қолданылатынын ескерді.

Сонымен қатар, қылмыстық-атқару заңнамасының әрекеттерін уақытында айқындайтын нормаларды жасау кезінде жазаны жеңілдететін немесе қылмыстық жаза қолданатын тұлғаның жағдайын өзгеше жақсартатын заң кері күшке ие екені айқындалды, яғни, бұл заң күшіне енгеннен бұрын жазаланған адамдарға қатысты қолданылады.

Қазақстанда қолда бар ресурстарды есепке ала отырып, 2012 жылы әлемдегі сынақ мерзімінің қолданыстағы модельдерінің бірі енгізілді және қазіргі уақытта қолданылады-шартты түрде сотталғандарға үкім шығарылады.

Қатаң оқшаулау жағдайында ұстаудың салдары, режимнің шектеулері, күнделікті өмірдің тұрақтылығы және қылмыстық субкультураның ықпалы рецидивизмнің өсуінің негізгі себептерінің бірі болып табылатын осы адамдардың өмірін қайта әлеуметтендіру мәселесі қиындатылады. Осыған байланысты, жаңа ҚАК электронды бақылау құралдарын кеңінен пайдалану арқылы бас бостандығынан айыру орындарынан босатылғаннан кейін әлеуметтік және құқықтық көмек көрсетуді қажет ететін адамдарды қамтуға мүмкіндік беретін постпенитенциарлық үлгідегі пробацияның үлгісін енгізді.

Жалпы алғанда, қылмыстық заңдарды ізгілендірудің дәйекті саясаты, пробация қызметінің дамуы біртіндеп елдегі түрмедегі халықтың азаюына алып келеді. Осылайша, тәуелсіздік жылдарында түрмелердің саны үш есеге азайған: 1990-шы жылдары 100 мың сотталғандардан 2018 жылы 35 219-ға дейін. Республика халқы үшін бас бостандығынан айыруға сотталғандардың санын есептегенде, біздің республикамыз 220-дан астам ел арасында 48-ші орында. Қосымша көрсеткіш бойынша 100 мың қазақстандыққа 194 тұтқын бар, бұл Қазақстанға әлемдік үстелде

71 орынды иеленуге мүмкіндік береді.

2013 жылғы қарашада судьялардың VI съезінде Мемлекет басшысы ұлттық сот жүйесі қоғамдағы тұрақтылықтың, заңның үстемдігінің, қоғамның және мемлекеттің мүдделерінің сақталуы мен қазақстандықтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғаудың сенімді кепілі болуға тиіс екенін атап өтті.

Сот жүйесінің келешектегі дамуының практикалық жүзеге асырылуы 2014 жылы қабылданып, 2015 жылдың 1 қаңтарында әрекет ете бастаған құқықтық-нормативтік актілердің бекітілуінен көрініс тапты. Атап айтқанда, жаңа Қылмыстық кодекс, Қазақстан Республикасының Қылмыстық-іс жүргізу кодексі және Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі негізінен сот құзыретінің көлемін кеңейтуге бағытталған, сот төрелігіне қолжетімділік принципін қамтамасыз етеді және азаматтардың заңды құқықтары мен мүдделерін толығымен жүзеге асырады.

Сот жүйесінің одан әрі дамуы біздің мемлекетіміздің дамуының қазіргі кезеңіндегі ең маңызды тарихи құжат - «100 нақты қадам» ажырамас бөлігі болып табылатын «Құқық нормаларын қамтамасыз ету» институционалдық реформаны жүзеге асыру шеңберінде логикалық жалғасы болып табылады.

Оны іске асыру шеңберінде 2015 жылдың соңында 59 заң қабылданды және күшіне енді. Осылайша, 2015 жылдың 31 қазанында Мемлекет басшысының Азаматтық іс жүргізу кодексіне (АІЖК) сот процедураларын және азаматтық іс жүргізу заңнамасын жетілдіруге бағытталған БАҚ өкілдерінің қатысуымен салтанатты рәсім жағдайында қол қойды.

Инвестиция құйылудың қолайлы жағдайын жасап, инвесторлар сенімділігін ояту үшін, Астана қаласы Жоғарғы Соттың бірінші инстанция ретінде құзыреттілігіне инвестор мәртебесіне байланысты, инвестициялық даулар бойынша азаматтық істерді қарастыру КІЖК қарсаңында берілді. Жоғарғы сотта Мамандандырылған 7 сот мүшелері бар сот коллегиясы құрылды. Олардың құзыретіне, азаматтық істердің инвестициялық дау мәселелерін бірінші сот инстанциясы ретінде, белгілі-бір ережелермен қарастыру жатады. Бұл істердегі қатысушылар ірі инвесторлар, қалауынша, Астана қалалық сотының инвестициялық даулар бойынша шешімін апелляциялық тәртіппен сот актілерін қайта қарастыру мәселесі де жатады.

Қазіргі уақыттағы жаңа АІЖК табысты қолданылады және халықтың әділеттілікке қол жеткізуін қамтамасыз етеді, азаматтардың заңды құқықтары мен мүдделерін толық жүзеге асырады.

Бұдан басқа, «Сот жүйесі мен судьялардың мәртебесі туралы» Қазақстан Республи-

касының Конституциялық заңына, Қазақстан Республикасының Қылмыстық іс жүргізу кодексіне және Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексіне түбегейлі өзгерістер енгізілді⁴.

Жоғарғы Соттың қарауындағы Сот алқасы екі тәуелсіз топтан тұратын біліктілік және тәртіптілік түрінде қайта ұйымдастырылды. Соңғысы азаматтардың судьялардың іс-әрекеттерінен шағымдарын және 21 қарашада қабылданған VII Судьялар съезінде қабылданған Этика кодексінің әділет өкілдерінің бұзушылық фактілерін қарастырады. Этика кодексі сот тәртібінің Бангалор қағидаттарына негізделген. Ол судьяның сот ісін қарастыру барысында жанжалды жағдайларды болдырмау мақсатында ескертпе жасау, іс жүргізу тәуелсіздігін, бейтараптықты және әділдікті сақтау үшін бекітілді.

Жалпы алғанда, жүргізілген реформалар ұлттық сот жүйесін айырықша жетілдірді. Сонымен қатар, бірқатар түбегейлі өзгерістерге ұшыраған отандық сот жүйесі сот ісін барынша жеңілдету және азаматтардың әділ сотқа қол жетімділігін қамтамасыз ету міндеттеріне жауап беретін жұмыс тиімділігінің жоғары деңгейін сақтап қалды. Қылмыстық сот төрелігі жүйесінде жеделдетілген алдын ала тергеу, келісу рәсімдері және қысқартылған процедура сияқты институттар жұмысқа белсенді түрде кірісті. Жазалау практикасының деңгейін едәуір төмендетті. Соттар бас бостандығынан айырумен байланысты емес жазалау түрлерін қолдануға кірісті. Мәселен, 2013 жылмен салыстырғанда, 2016 жылы айыппұлдарды қолдану 8,4 есе, қоғамдық жұ-

мыстар 5,9 есе, түзеу жұмыстарын 2,2 есеге ұлғайтты. Соттардағы айыптау және қорғаныс арасындағы теңестікті қамтамасыз ету және сот бақылауының кеңеюі жөніндегі шаралар оң нәтиже беру үстінде. Тергеу судьясына бірқатар тергеу әрекеттерін санкциялауға өкілеттігін беру адамның конституциялық құқықтарын бұзуды елеулі түрде азайтуға мүмкіндік берді. Тергеу судьялары қарастырылған материалдар саны 2,9 есеге өсті. Алқабилердің қатысуымен қаралған қылмыстық істердің саны үштен бірге артты.

Үміткерлерді іріктеу бойынша жүйелі жұмыс жүргізу үшін Жоғарғы Сот Кеңесі дербес мекеме ретінде танылды. Бұл үдерісте қоғамдық кеңестер, соның ішінде мәслихат депутаттары, азаматтық қоғам өкілдері мен әділет ардагерлері қатысты. Аймақтық соттардың төрағаларын судьяларды іріктеуге әсер ету мүмкіндігі нөлге дейін төмендеді. Сот лауазымдарына үміткерлерді іріктеудің біліктілік талаптары мен механизмдері қатаңдатылды. Біліктілік емтиханын тапсыру процедураларын күшейту, полиграфия бойынша оқыту мен зерттеулерді енгізу қолға алынды. Жоғарғы Сот қарауындағы Әділет академиясының құрылуы білім беру процесін және сот практикасын барынша арттыруға, судьялардың кәсіби дамуының жоғары деңгейін қамтамасыз етуге және ғылыми зерттеулерді жетілдіруге мүмкіндік береді.

Осылайша, қазіргі уақытта Қазақстан Республикасының сот жүйесі халықаралық стандарттарға сай дамыған және сот төрелігін жылдам әрі сапалы түрде қамтамасыз ете алатын үлгі болып табылады.

ӘДЕБИЕТ

1. Борчаивили И.Ш., Сахаров В.Н. Уголовное право Республики Казахстан. Общая часть. Учебно-методическое пособие. – Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б.Бейсенова, 2004. – 232 с.
2. Борчаивили И.Ш. Перспективы развития уголовного законодательства Республики Казахстан: Проблемы и перспективы развития уголовного законодательства Республики Казахстан: Материалы международной научно-практической конференции. Караганда., 2003. 358-362 с.
3. Кабдрахманова Н. Особенности формирования национального правосознания // Тураби. 2000. - № 2. - С.76. Кенжалиев З., Даулетова С. Казахское обычное право в условиях советской власти (1917-1937). Алматы., 1993. – 113-143 с.

REFERENCES

1. Borchashvili I.Sh., Saharov V.N. Ugolovnoe pravo Respubliki Kazahstan. Obshhaja chast'. Uchebno-metodicheskoe posobie. – Karaganda: Karagandinskij juridicheskij institut MVDRK im. B. Bejsenova, 2004. – 232 s.
2. Borchashvili I.Sh. Perspektivy razvitija ugolovnogogo zakonodatel'stva Respubliki Kazahstan: Problemy i perspektivy razvitija ugolovnogogo zakonodatel'stva Respubliki Kazahstan: Materialy mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoj konferencii. Karaganda., 2003. 358-362 s.
3. Kabdrahmanova N. Osobennosti formirovanija nacional'nogo pravosoznanija // Turabi. 2000. - № 2. - S.76. Kenzhaliyev Z., Dauletova S. Kazahskoe obychnoe pravo v uslovijah sovetskoj vlasti (1917-1937). Almaty., 1993. – 113-143 s.

⁴ «Кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық соттарды құру туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2007 жылғы 23 тамыздағы № 385 Жарлығы